

За останні п'ять років кількість сортів в експертизі варіювала від 14 до 31 сорту. Найбільше сортів було в експертизі у 2021 році, що на 17 сортів більше, ніж у 2023 році. В експертизі переважають сорти іноземної селекції.

До Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні (далі – Реєстр сортів) внесено 75 сортів високоолеїнового соняшника однорічного. За групами стиглості невелика частка припадає на ультраранньостиглі – 2 сорти або 2,6%, найбільше – ранньостиглі – 29 або 38,7%, середньоранньостиглі – 29 або 38,7%, середньостиглі – 15 або 20%.

Таким чином, зважаючи на значну частку впливу зони вирощування на продуктивність сортів ВОЛ соняшнику, під час вибору сорту для отримання високих врожаїв необхідно брати до уваги результати кваліфікаційної експертизи, які публікуються в офіційному бюлетені «Охорона прав на сорти рослин». Рекомендована зона вирощування відображена в Реєстрі сортів.

Худолій Л. В.^{1*}, Макарчук Б. М.¹, Петренко В. В.²

¹ Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Горіхуватський шлях, 15, м. Київ, 03141, Україна

² Інститут продовольчих ресурсів НААН України, вул. Євгена Сверстюка, 4А, м. Київ, 02002, Україна

*e-mail: liudmila_khudolii@ukr.net

СОРТИ ЯЧМЕНЮ ЗВИЧАЙНОГО ЯРОГО ТИПУ РОЗВИТКУ – ЗАПОРУКА ВИСОКОГО І СТАБІЛЬНОГО УРОЖАЮ

Ячмінь звичайний (*Hordeum vulgare* L.) належить до найбільш поширених сільськогосподарських видів у світовому землеробстві, який вирощують ще з доісторичних часів. У світовій структурі посівних площ ячмінь звичайний займає четверте місце після пшениці м'якої, рису посівного та кукурудзи звичайної. В Україні за цим показником він поступається лише пшениці м'якій озимого типу розвитку. Таке широке розповсюдження ячменю звичайного пов'язане з його універсальним використанням.

Моніторинг ринку сортів і насіння зернових показує, що потреба перевищує виробництво. Зерно ячменю звичайного є основною сировиною для солододової промисловості (пиво, віскі, мальтекстракти). Він є однією з основних зернофуражних культур, оскільки має більш збалансований амінокислотний склад у порівнянні з іншими злаками та придатний для годівлі майже усіх сільськогосподарських тварин. Ячмінь звичайний ярого типу розвитку відіграє важливу роль у зерновому балансі України, оскільки він є культурою багатоцільового призначення.

Загальна потреба держави в зерні ячменю звичайного значно перевищує рівень сучасного виробництва, тому особлива увага приділяється створенню нових сортів цієї культури, що може забезпечити 30–35% приросту валового збору зерна.

Мінливий показник урожайності сортів ячменю звичайного ярого типу розвитку в різні роки та в різних ґрунтово-кліматичних екоградієнтах вирощування досить мінливий. Однією з основних причин такого явища в різні роки є порушення технології вирощування – відсутність науково-обґрунтованих сівозмін, коли під ячмінь залишають, як правило, найгірші попередники, що дуже висушують та виснажують ґрунт (сосятник, ріпак тощо); неякісний обробіток ґрунту; відсутність або недостатня кількість внесення добрив; низький рівень застосування засобів захисту рослин; неправильне формування сортового складу, без урахування біологічних та технологічних особливостей і вимог сорту.

Завдяки значним зусиллям вітчизняних селекціонерів та рослинників, зокрема науковців Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН України, сучасні сорти ячменю звичайного ярого типу розвитку здатні забезпечувати високу врожайність, у зв'язку з чим ця культура посідає вагоме місце в структурі зернових. Подальша інтенсифікація сільськогосподарського виробництва (застосування високих доз добрив, особливо азоту, засобів захисту рослин і регуляторів росту) з одночасним впровадженням покращених сортів інтенсивного типу призвела до того, що за останнє десятиліття урожайність зернових значно зросла в країнах європейської спільноти.

Враховуючи специфіку кліматичних умов вирощування та адаптивні особливості нових сортів ячменю звичайного ярого типу розвитку, що по-різному реагують на окремі елементи технології під час вирощування впродовж періоду вегетації, необхідно встановити оптимальні рівні технологічних заходів, які забезпечують отримання гарантованого врожаю. Технологія вирощування ячменю звичайного ярого типу розвитку повинна передбачати створення умов, за яких повністю реалізуються потенційні можливості культури за якісними та урожайними показниками. Це використання кращих попередників, чітке дотримання агротехнічних заходів та строків їх проведення.

При адаптивній системі рослинництва на сьогодні необхідно впроваджувати у виробництво нові сорти ячменю звичайного ярого типу розвитку з підвищеними адаптивними властивостями. Слід також враховувати, що для розкриття генетичного потенціалу сортів рослин, у досить контрастних за ґрунтово-кліматичними умовами регіонах України, потрібно використовувати тільки рекомендовані для конкретної зони нові високопродуктивні конкурентоспроможні сорти.

В Україні створено багато цінних сортів ячменю звичайного ярого типу розвитку, які повністю можуть забезпечити виробництво фуражним зерном і пивоварною сировиною.

Сорти ярого ячменю зарубіжної селекції, які внесені до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, зазвичай, не адаптовані до місцевих ґрунтово-кліматичних умов, тому їх урожайність і якість зерна нестабільні за роками.

Сорти ячменю ярого селекції Інституту рослинництва імені В. Я. Юр'єва НААН мають високий потенціал урожайності (до 10,0 т/га). Завдяки високій екологічній пластичності та стійкості до основних хвороб сорти нашої селекції забезпечать стабільний прибуток виробнику за будь-яких умов вирощування.

Серед інновацій селекції ячменю ярого в Інституті рослинництва імені В. Я. Юр'єва НААН слід відзначити сорти: 'Модерн' як перший в Україні безостий сорт, надзвичайно посухостійкий, що є дуже цінним в умовах змін клімату; 'Авгур' – пивоварний сорт, має дуже високу екологічну стабільність і надзвичайно високий потенціал урожайності за рахунок високої продуктивної кущистості; 'Шедевр' – багаторядний високоінтенсивний сорт з амілопектиновим типом крохмалю, придатний для виробництва продуктів харчування, особливо дієтичного та дитячого.

Сучасна лінійка сортів і насіння ячменю звичайного ярого типу розвитку дуже широка за напрямом використання, тривалістю періоду вегетації, продуктивною кущистістю та урожайністю. На ринку сьогодні досить стабільно працюють сорти вітчизняної селекції: пивоварний напрям використання: 'Виклик', 'Парнас', 'Інклюзив'; зерновий напрям використання: 'Модерн', 'Алегро', 'Аграрій'. Нові сорти 'Бальзам', 'ХОРС', 'Подив', 'Авгур' характеризуються високою продуктивною кущистістю, коротшим періодом вегетації та високими показниками урожайності та якості товарної продукції і насіння.

У Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні постійно зростає питома частка сортів інтенсивного типу. Науковий підхід до складання сівозмін та удосконалення сучасних технологій вирощування потребує, аби половину посівних площ цього стратегічного виду засівали саме цими сортами.